

Nationalt Selvmord

Taler
Per Sivle

Dato
9 desember 1895

Sted
Sandnes

- 1 Det er med Nationer som med de enkelte Mennesker: de fødes, de lever og de dør.

- 5 At et Folk dør, kan skje paa forskjellig Maade. Det kan dø en naturlig Død, saa at sige af Alderdomssvaghed, naar dets Kræfter er opbrugte og dets Gjerning gjort.

Dette tør nok anvendes paa Old-Ægypterne.

- 10 Et Folk kan ogsaa dø for Voldshaand - ved, at det enten Person for Person tilintetgjøres, eller dets Pulsaare, Evnen til indre Rapport, overskjæres.

- 15 Men herved er rigtignok at mærke, at paa en gennemført Folkenedsabling ved dog Historien neppe noget fuldgyldigt Exempel. Ikke engang Kananiterne kan her anføres.

- 20 Og hvor en Nation alligevel er gaat tilgrunde ved ydre Vold, har den gjerne mødt med underlegne individuelle Eksistenskræfter og indebaaret skjæbnsvangre Brist i sin egen Organisme.

Endelig kan en Nation begaa Selvmord, enten ved uvorent at undergrave og bortødsle sin egen Levedygtighed, eller ogsaa - og det især - ved at være troløs mod sin egen Nationalitet.

- 25 Men Nationalitet er en Nations, et Folks Livsytringsform, det særprægede Stempel, under hvilket det optræder paa Verdenshistoriens Skueplads til Løsning af sin særlige Opgave.

Hvor fælles Minder, fælles Hjemstavn og fælles Interesser knyttet en videre

Kreds af Mennesker nærmere sammen, der fødtes en Nation.

Følelsen af Sandheden i de gamle Ord, at Livet er en Kamp, og at der ligger
Styrke og gjensidig Beskyttelse i Sammenslutning, bragte disse Mennesker til at
35 slaa Kreds om et fælles Centrum, det vi med et Ord kalder Fædrelandet,
Nationens Hjem med alt, hvad dertil hører.

Verdenshistorien frembærer en Rigdom af Vidnesbyrd om, at
Nationalitetsfølelse staar i nøie Forbindelse med de største Fremsteg i
40 Menneskehedens Livsløb.

Det er de kraftigst udviklede Nationaliteter, som netop i Kraft af denne sin
Udvikling har de betydeligste Gjennembruds-Resultater at opvise.

45 Vi kan her først og fornemmelig fæste vor Opmærksomhed ved Jøderne.

Hos intet andet Folk var som hos dem Nationalitets-Ideen i den Grad hellig.
Den var jo paa det nøieste knyttet sammen med Folkets Religion og Moral, saa
at Forsyndelse mod Nationaliteten var Forsyndelse mod Herren Jehovah selv.
50

Og just fra dette lille Folk og i inderligste Forbund med dets
Nationalitetsbevidsthed var det jo, at den store Verdensfornyelse udgik - hin
mægtige Bevægelse, hvis Bølger fremdeles bølger sig videre og videre og slaar
mod alle de Strande, hvor det sande Menneskeværds Evangelium i Ord eller
55 Gjerning prædiktes.

Saa har vi det rige nationale Liv, som udfoldes sig nede i det gamle Hellas.

Det var som Helenere kontra Barbarer, at Oldtidens Grækere tog det vældige
60 Tilsprang, der bragte dem op paa Tænkningens og Videnskabens Høider, og
fremfor alt: paa Skjønhedens høieste Tinde. Det var nemlig under og med
Perserkrigene, at Grækenland rigtig tog Fart.

- Og saa endvidere Rom, - hvorved ikke blot forstodes Byen paa de syv Høie,
65 men først og fremst populus romanus, det romerske Folk.

At være Romer var noget ganske for sig selv. Det laa Romeren i Blodet, at Rom
var skabt for at herske, medens Folkene forresten havde til Livsopgave: at adlyde

70 Rom.

Det var den stolte, ubetvingelige Nationalitetsbevidsthed, som staalsatte Romerne til ikke blot at lægge Verden for sine Fødder, men ogsaa til at bygge Verdens stærkeste Stat.

75

Disse tre Folk var hver paa sin Kant den historiske Oldtids mest nationale.

Og just med og ved, at dette var Tilfældet, lagde de hver sin uforgængelige Grundsten under Fremtidens Hus, som vi, de nulevende Slægter, fremdeles arbejder med at bygge videre op.

80

Og derved - i sit Livs Resultater - lever de og vil de leve, medens andre Folk med en svagere udviklet Nationalitet er mer eller mindre sporløst sunkne tilbunds og forsvundne.

85

- Vi har ogsaa nok af jævngyldige Eksempler fra en Tid, der ligger vor egen nærmere.

Det var med Frankrig i Hjertet og det franske Fædrelands Isbrudssang
90 Marseillaisen paa Læben, at det franske Folk for hundrede Aar siden gikk sin Seiersgang mod Thyranniets og Privilegiernes Skranker.

Og det var i "Gammel-Englands", og det var i det tyske Fædrelands Navn, at hint samme Frankrig blev besejret og tilbagevist, da dets Frihedsmission var løbet
95 over i sin egen Modsætning, i Undertrykkelse og Overgreb.

Ja, tilvisse: det var ikke mindst hans egen vanhellige Krænkelse af Nationaliteternes Ret, som beredte den store Napoleon Nederlagene ved Leipzig og Waterloo og satte ham skorfast derude i Havet paa Klippeøen St.
100 Helena.

- Men Aarsagen til den ovenfor udviklede historiske Kjendsgjerning er vistnok at søge i, at Nationalitetsfølelse eier en særegen Evne til at avle Viljer og opelske Karakterer.

105

Og Karakterer og Viljer er det jo, som skaber store Tiltak og store Handlinger. Det er om dem, Henrik Wergeland siger det stolte Ord, at "Tidens Guder er

dens Mænd".

110

*

Man hører undertiden nogen paastaa, at Nationaliteternes Tidsalder vistnok med stærke Skridt nærmer sig sin Afslutning. Kun ét Fædreland med kun én
115 Nation: Menneskeheden paa Jordens Kreds - det skal nu mere og mere blive Fremtidens Løsen.

Om denne Drøm - for andet er det ikke - eier Betingelser for at blive Virkelighed i en endog blot tankefattelig Fremtid, derom kan vi realiter ingen begrundet
120 Formening have.

Sikkert er det imidlertid, at aldrig har Nationerne som saadanne løftet sin Arv og reist sin Ret som netop nu.

125 Aa nei, mine Damer og Herrer: vi befinder os nok fremdeles indenfor Nationaliteternes Vendekreds, og inden dens Linje vil i uoverskuelige Tidsskifter Slægternes Arbeidsmark fremdeles ligge, - om den idetheletaget nogensinde kommer til at række udenfor.

130 Inden den er det, at Historiens Gud har sat os alle paa vor særskilte Post, hvor vore Kræfter skal bruges og udvikles, vor Personlighed vokse og vor Troskab øves, - kort: vort Menneskeværd haandhæves.

- Ja, siger de Mennesker, - men det er jo det der med Nationaliteter, som pleier at
135 skabe Kiv og Krig og Blodflom og al anden Landsens Ulykke.

Nu, jeg skal saa heller end gjerne gaa med paa, at Blodpøle ikke længer maa betegne de Steder, hvor Nation Mødes med Nation, men at derimod Folkene herefter vil træffes i Fredens Syslers fri Stevner.

140

Saa lad os dog ogsaa huske paa, at Betingelserne for Udvikling er vidt forskjellige og skiftende hele Kloden over.

Baade paa Materiens og Tankens Omraade er der tilrettelagt rigeligere for det
145 ene Jordstrøg og det ene Folk af, hvad der mere karrigt er tildelt det andet, - som saa dog gjerne har sine specielle Fordele paa andre Hold.

Vel, saa kan de fyldestgjøre hinandens Behov, være hinanden til gjensidig Nytte,
150 Lærdom og Ansporelse, - og det netop i Kraft af, at de er forskellige.

Der er noget, som heder Arbeidets Fordeling, der forlængst er anerkjendt som et
af de store Bud i Økonomiens Katekismus.

155 Men ved en Smule Eftertanke vil vi finde, at det Bud eier Gyldighed ogsaa vidt
udenom det rent økonomiske Omraade.

Det vil findes, at efter de særegne Betingelser og Anlæg er Rollerne til en vis
Grad fordelte, saavel i Haandens som i Aandens Verden, saavel mellem de
160 enkelte Mennesker som mellem de enkelte Folk.

*

Ja, kan man høre sagt, - men dette her med Sprogene, de saa mangfoldige og saa
165 forskellige Sprog, det er da alligevel i grunden bare en Uting, som volder Ugreie,
Bryderi og Tidsspilde. Lad os følgelig istedetfor at udvikle og befæste
Forskjellighederne heller staa sammen saa meget som muligt. Bedst var det, om
vi fik et fælles Sprog hele Verden over og kastede de forskellige Tungemaal
overbord.

170

Hvilken Lettelse, hvilken økonomisk Vinding med tilsvarende materielt
Velvære vilde ikke en saadan Ordning medføre! - Hvad er det nu f. Eks. for
noget Vrøvl, at det vesle Norge skulde have sit eget Sprog, det ogsaa?

175 Nei, lad os saa heller kysse paa Haand og takke til, at vi slipper.

- Se, saadant er Træls Tale. Det er Grisefilosofien, hvis høieste Idealitet er at
kunne grynte til Tak for Mad fra en fuld Vom og over et Trug, som endnu ikke
er tomt.

180

Det er en Livsvisdom, som uundgaaelig fører til Slagtning, Oppølsning og
Opædning paa den ene eller den anden Maade.

Og høiere kan jo, som bekjendt, en ægte Madgris ikke drive det til her i Verden.

185

- Sprogene er Nationaliteternes Aandedræt.

Kvæl Modersmaalet, og Nationaliteten dør.

190

Men dermed er ogsaa Nationen som saadan dødsdømt. Her har vi igjen Historiens Vidneprov for os.

195

Derfor er Modersmaalet et Folks dyreste Eiendoms Arv, saasandt da Folket ønsker sit eget Liv.

Det er, om man vil, en levende Organisme, der paa en uendelig fin Maade er vokset frem af, hvad Fædrene Slægt efter Slægt har tænkt, levet og erfaret.

200

Og det blir saa sandelig ikke paa et sammenbagt Volapük - der i Høiden kan gjøre Tjeneste som en mellemfolkelig Forretningstabel -, at de synges ud, de Ord, der tænder de Tusinders Hjerter ibrand, som f. Eks. Marseillaisen eller Luthers Vor Gud han er saa fast en Borg.

205

Det gaar ikke an at lage, hvad der fortjener Navn af Sprog, som man steger Vafler i et Vaffeljern.

Et Folks Sprog kan heller ikke skiftes af og paa som en anden Skjorte; for saa følger gjerne Sjelen med.

210

Og ligesom Modersmaalet er Nationens Historie i den fineste, mest sammentrængte Form, saaledes indebærer det ogsaa Antydninger til Fremtidens Muligheder.

215

*

Jeg nævnte, at Nationer fødes.

Ja, - og de opdrages.

220

Og den Opdragelse er undertiden en haard Proces.

Men Opdrageren er den Magt, som jeg i denne Forbindelse vil kalde Historiens Gud, - det evige Fremskridts Tanke og Vilje.

Som Eksempel paa, at der maa haardhændt Opdragelse til, skal jeg her igjen nævne Jødefolket.

230 Vi kjender fra Bibelen den tunge Gang, det maatte gaa, fra at være en Trælleflok nede i Ægypten, til det som det udvalgte Folk fik fæste Bo i det forjættede Land og der overtage det høieste Hverv, nogen Nation endnu har faat sig tildelt.

235 Først og fremst skulde det lære Troskab, - Troskab mod sin Nationalitet, troskab mod sin Opgave.

Og det var en gjenstridig Lærling, som Gang paa Gang forsøgte at knibe undaf og fuske.

240 Han fik da ogsaa tilgavns sin Tugt. Blant andet maatte et helt Slægtled gaa tilgrunde i Ørkenen, før Kanaans Land kunde betrædes.

Men dermed var Skolegangen kun begyndt. Folket skulde lære mere Troskab.

245 Og det skulde opdrages til Troskabens Enighed kring sit nationale Formaål.

Disse Læreaar vared og rak hele Rigets Tid nedigjennem. Thi ret som det var, glemtes det lærte, og Eleven maatte staa i Skammekrogen og lære om igjen.

250 Naar Israel var tro og enigt, da var Israel stærkt og uovervindeligt.

Men Israel var atter gjenstridigt. Det bytted sit eget Arveguld mod Baals og Astartes Glimmer. Efraims Haand var imod Juda og Judas Haand mod Efraim.

255 Den smaalige Egoisme stilledes i Forgrunden, og landsforræderiske Forbund med Fremmede sluttedes.

- Saaledes er det, et Folk bærer sig ad, naar det gaar i gang med at myrde sig selv.

260 Ganske at begaa Selvmord fik dog Jødefolket ikke Lov til.

Men Straffen kom. Og den Straf var tung.

265 Ti af Stammerne i Nationens Have blev revet op med Rode og ført bort. Og deres Sted kjendtes ikke mere.

De to øvrige Stammer blev ogsaa revet bort. Men de blev dog omsider igjen bragt tilbage og atter plantet paa den forjættede Grund, for at grønnes mod
270 Tidens Fylde.

- Historiens Gud er en nidkjær Gud mod dem, der er troløse mod sig selv.

*

275 Men Menneskeslægtens Saga lærer os, at hvad der her er sagt om den nationale Troskab, det finder i skiftende Mon og Maalestok fuldgod Anvendelse ogsaa paa andre Folk end Jødeland.

280 Jeg kan nævne vort sydlige Nabofolk: det danske.

Det havde engang gjort betydelige Erobringer ind paa tysk Landomraade - havde blant andet slugt Nabolandskabet Holstein.

285 Men det Storæderi bekom Danmark ilde.

Det er nok bare Sverige, som her oppe i Norden eier Mave til den slags; - endda selv denne Lejon-Løve jo Gang paa Gang ikke har kunnet fordøie sit Rov. Det kunde saaledes ikke beholde Finland og Østersøprovinserne og Pomern.

290 Paa den skandinaviske Halvø har det havt bedre Held med sin Madlyst. Skaane, Halland og Blekinge, Baahuslen, Herjedalen og Jamteland ser det jo ud til at nyde godt af.

295 Og der er Ting, som tyder paa, at der er Mersmag tilstede.

- Naa, men det var Danmark.

De tyske Erobringer bekom det meget ilde.

300 De medførte et stadigt øgende Indryk over dansk Grund af tyske Folk og tysk Væsen og tysk Sprog.

305 Og Danmark stod i Døren og bukked med Hatten under Armen: "Værs god, meine Herschaften, trød ind! - lad, som I var hjemme! - gjør mig den Ære!"

Det satte tyske og tysksindede Fyrster paa sin Kongestol, det hverved tyske Offiserer til sin Hær. Det satte det tyske Sprog til Høibords og viste foragtelig
310 det danske Sprog til Fjøs og - - nei, det er sandt: ikke engang til Stalden var det godt nok; for de høie Herskabers Kusker og Rideknegte blev tidt hentet fra Tyskland. - Det traf sig nok, at de siden blev gjort til danske Adelsmænd.

Der var idetheletaget ret tydelige Tegn til, at Danmark skulde gaa op i Tyskland.
315

Vistnok skede der, ved vor store Landsmand Ludvig Holberg, et mægtigt Omslag, hvad selve Sproget angikk. Det blev revet ud af det tyske Gab -
320 rigtignok aldeles gjennemtygget med Mærker efter tyske Tænder.

For øvrig blev væsentlig de gamle skjæve Spor fulgt.

Til og med ved Magtbud blev det tyske Sprog af den danske Statsstyrelse presset ind paa den urdanske Befolkning i det sydlige Sønderjylland - ind i Skole og ind i
325 Kirke og Retssal.

Og lidt efter lidt bar denne Bestræbelse Frugt.

Tysken aad sig - ogsaa paa Folkemunde - smaat om sen nordover fra den gamle
330 Grænse Danevirke af, til Sproggrænsen omsider var naaet til Flensborg, - det vil sige: halve Sønderjylland var nationalt tabt for Danmark.

Da endelig fik Danmark Øinene op.

335 Men saa forsøgte man at bøde Feilen ved en ny Feil, nemlig ved med Magt og Tvang hovedkulds at drive det tyske Sprog bort og sætte det danske ind igjen, der, hvor man før havde gjort akkurat det modsatte.

De tysktalende Præster præked paa dansk, - præked slig, at Menigheden ikke
340 vidste, enten den skulde le eller græde.

En velærværdig Præstemand af tysk Rod udraabte saaledes fra Prækestolen i
hellig Begeistring paa en hellig Paaskedag: "Stopper eders Sokker!" - Han mente:
345 "Stanser eders Sukke!"

Dette Uvæsen vakte naturligvis Forargelse og Harme, som fandt god Gjenklang
nede i det store Tyskland.

350 Og sa kom Aar 1864, med den ulykkelige Krig, ved hvilken hele Sønderjylland
blev Danmarks Rige frarevet, - hvilket igjen medførte, at omtrent Halvdelen af
Provinsens Befolkning, nemlig den dansktalende nordenfor Flensborg, blev lagt
ind under et præisisk Haardstyre, hvis tyranniske Brutalitet er Tyskland en
Skam.

355 Landsforvisninger og Straffe fulgte og følger i Mængdevis.

Straf for at synge en danske Nationalsang; Straf for at bære tilskue de danske
Nationalfarver. - Straf, Straf!

360 Paa denne Maade skulde Landet fortyskes.

Og den sønderjyske Befolkning lider.

365 Lider for Danmarks Troløshed mod sig selv, - lider for Danmarks gamle Forsøg
paa nationalt Selvmord.

- Men de Mennesker der nede i det nordlige Sønderjylland, de er trofaste.
Prøisens Jernhaand har ligget knugende over dem, brutale Magtmidler er
370 anvendt i rigelig Mon for at kvæle Modersmaalet i deres Mund.

Og dog: Sproggrænsen er fremdeles omtrent den samme som i 1864.

375 Prøisen kan straffe dem. Men det kan ikke rive Danmark ud af deres Hjerter eller
det danske Sprog fra deres Tunge.

Jeg for min part havde igrunden aldrig forstaat Nationalitetens Værd og
Modersmaalets Hellighed, før jeg kom til at leve i de Folks Kreds.

380 Jeg tilbragte siden nogen Tid blandt de fortyskede længere syd. Men det ved jeg,

at noget saa aandtsforladt i Liv og Tankegang har jeg aldrig truffet Magen til.

De havde glemt at være danske og de havde ikke lært at være Tyskere.

385

Den eneste mærkbare Interesse var den krasseste Materialisme.

Og Sproget var et uappetitligt Rotvælsk, som særlig syntest at have lagt Elsk paa og trukket til sig Uskjønhederne baade i Dansken og Tysken.

390

- Det er en farlig Operation for et Samfund at faa sin Nationalitet vækskaaret.

*

395

Men Danmark, det lille, ribbede Danmark, har tat sig mærkelig sammen og op siden Aar 64.

Den vækkede Nationalfølelse har git sig Udslag i en Iver og en Virksomhed med det Maal for Øie: aandeligt og materielt at bygge og trygge Landet, som har
400 baaret forbausende Frugter, og som vi paa mange Hold har fornøden med Hat i Haand at ta Eksempel af.

- Ja, Danmark har nu i sin vaagne Nationalitetsbevidsthed et "Danevirke" saa stærkt som aldrig før.

405

Den danske Politik har rigtignok i lang Tid været ugrei og tungfør, - takket være nemlig den bagstræverske Grundlovsrevision, som Privilegiernes Riddere fik praktet ind paa det efter Krigen lamslaatte danske Folk.

410

Men det skal siges til Danskernes Hæder, at aldrig har noget Parti dernede søgt Støtte mod indre Modstandere i Rigets Arvefiende, hvor høit Kampens Bølger end kan have gaat.

415

Og endog i det tænkte Tilfælde, at raa Magt udenfra for en Tid fik Danmark kverket som Stat: - som Folk vilde det dog leve, til bedre Tider igjen oprandt.

Et sundt, levedygtigt Folk, der selv for alvor vil sit eget Liv, det dør, som gylden regel, ikke.

Og den gamle Folkeprofet Grundtvigs faste, friske Tro paa Danmarks Fremtid havde, mener jeg, sin sikre Rod i Nationens eget Dyb.

425 - Det vilde være at haabe, at vi her i Norge med Grund kan sige det samme om vor Henrik Wergeland.

*

430 Saa var det engang i Tiden, at Historiens Gud - efter alt hvad vi kan skjønne - fattede den Beslutning, at Landet paa den vestlige Side af den skandinaviske Halvø ogsaa skulde føde en Nation.

435 Og Nationen fik Livets Gave. Og den fik Nordmænds navn. Og saavel Moder som barn syntes efter Omstændighederne for det første at befinde sig vel.

Det har i mange Maader været en underlig Selle, denne samme norske Nation.

440 Han var af Naturen vel nok udrustet baade paa Sjæl og Legeme, - det feilte ikke, det.

- Men det underlige hændte, at der var Folk, som spekulerede haardelig paa, om han virkelig var til.

445 Og det aller underligste er, at selv i vore Dage, efterat han skulde være sine gode tusen Aar gammel og har med Sang og Klang fejret sin tusenaarige Fødselsdag og til Helg og Høitid sprader med at kalde sig "gamle Norge", selv nu er der ikke destomindre dem, som mener, at gamle Norge nok igunden aldrig har vært til, - at den Nation: Nordmænd bare er et Fantasifoster.

450 Naa, men det hjælper dog ikke: den norske Nations Tilværelse lar sig ikke med Grund bestride. - Den er et Faktum.

455 Endvidere er det et Faktum, at det unge Norges Liv fra første Stund af var udsat for Efterstræbelser, - hvad der forresten for saavidt var naturligt nok, som at den Skjæbne har Norge delt med saamange andre Tilværelser her i denne Rovdyrenes Verden.

Men hvad der ikke var naturligt, og dog Tilfældet, det var, at unge Norge ikke

460 var gammel Kar, var saa at sige næppe kommet ud af Svøbet, før han begyndte at fundere paa Selvmord, og hvad verre er: gjøre ihærdige Forsøg paa Selvmord.

Og det har han vedblevet med nedigjennem Tiderne.

465 Det er dette, som jeg nu kortelig skal forsøge historisk at eftervise.

*

I Oldtiden var, som bekjendt, vort Land udstykket i en hel del Fylker, svarende i
470 Antal og Størrelse saa nogenlunde til de nuværende Amter, - forholdsvis løst organiserede Samfund, der paa en mere eller mindre selvhjulpen Maade styrte og stelte hver med sit.

Imidlertid er der dog tydelig Vidnesbyrd om, at allerede før Harald Haarfagres
475 Dage var der i den almindelige Bevidsthed optrukket en Grænselinje - noget videre end det nuværende Norges - , som skilte Norrønerne fra deres Naboer Daner og Sviar.

Og indenfor denne Linje laa den norske Nation - i Frø.
480

Ifølge Snorre Sturlason var det Gyda, en Kongedatter fra Hordaland, som første Gang real-politisk tænkte Tanken - Norge -, og gav den til Harald Haarfagre, med hvem hun siden blev gift.

485 Kong Harald førte Tanken over i Virkelighed. Han underlagde sig efterhaanden de forskellige Fylker, og sad omsider paa sin Stol som Tjodkonge - Konge over et Folk.

Dermed var Norges Rige blevet til.
490

Men Kong Harald selv havde neppe noget klart Begreb om sit Værks Betydning for en national Samling. For ham har det kanske i overveiende Mon været et politisk Magtspørgsmaal.

495 Iallefald melder Saga, at da han tog paa at ældes, saa delte han igjen Riget - mellem sine Sønner som Underkonger.

500 Og hvad der gjorde Tingen saameget mere skjæbnesvanger: denne Deling blev gjerne foretaget efter de gamle Fylkesgrænser.

Rigtignok var det Haralds Mening, at der jo kun skulde være én Overkonge i Landet.

505 Men Enheden var endnu ikke større og de gamle Fylkestanker endnu saa levende i de forskjellige Landsdele, at dette Skridt blev og maatte blive overmaade farligt for den norske Enheds Liv. - Det blev saaledes gamle Harald Haarfagre selv, som uden at forstaa, hvad han gjorde, gav det unge Norge Kniven ihaand til dets første Selvmordsforsøg.

510 Det viste sig ogsaa i Haralds sidste Leveaar, at Splittelsen tydeligere og tydeligere meldte sig.

515 Og da saa den gamle Kjempe var hauglagt, blev det just ikke likere, efterat hans Søn, Berserken Eirik Blodøkse, havde bestaget hans Trone.

Omsider blev Haralds yngste Søn, Haakon Adelstensfostre, Norges Konge.

520 Naa ja, Riget knirked og gabte jo af [og] til i Sammenføiningerne. Men Kong Haakons ædle Sindelag, store Vennesælhed og udmærkede personlige Egenskaber holdt dog det hele saa nogenlunde sammen.

525 Og mindes skal det, at til Landets Gavn og visselig ogsaa virkende henimod større Samfølelse var den Forbedring og Centralisation af Retsvæsenet, som skyldtes denne Konge.

530 Endvidere skal med Hæder mindes, at han paa Fjeldene langs Kysten lod opsætte Varder, som tændtes, naar en Fiende nærmede sig, og saaledes høit over de gamle Fylkesskranker vinkede Folket sammen til Forsvar,

- medens Norges Fiender kunde se og vide, at indenfor den Ildlinje laa Norges Rige med Norges Mænd som Vagt.

535 Og Ufreds-Karen
fekkk jamnan smaka,

kva det hev paa seg

540

at Varder vaka.

Men Kong Haakon blev fældet fra Riget - naturligvis af Nordmænd, af Eirik
Blodøkses Sønner, som havde Hjælp med sig fra Norges den gang værste ydre
545 Fiende, nemlig Danmark.

Fra nu af skjød Opløsningsprosessen rask Fart. Styret var vaklende og splittet, og
Særinteressernes Tarv var Landets Lov.

550 Hele Norge kom for en Tid ved norsk Tiltak under dansk Overhøiheid, medens
Landskabet Viken, et af Norges vigtigste, ganske blev den danske Konge
underlagt.

Harald Haarfagres Værk var brudt. Nordmænd havde forraadt og sprængt
555 Norges Rige.

Da fremstod en af de herligste Skikkelser i vor Historie, Olaf Trygvason. Denne
hugprude, høitbegavede Mand blev Norges Hersker, og i ham havde den norske
Enheds Sag en glimrende Repræsentant.

560

Men saa faldt han, lokket i Fælde nede ved Svolder. Faldt for det samlede
Angreb af den svenske Konge, den danske Konge, - ja, og saa Nordmanden Eirik
Jarl.

565 For stødt der Nordmenn

lyt vera med,

naar Norges Merke

570

skal hoggast ned.

- Siden løfted Olav Haraldson Olav Trygvasons Fane, hvis tydeligste Tegn var
det røde Korsmærke.

575

Og atter var Norge samlet under en viljefast Mand, der ogsaa var sig sin nationale Samlingsopgave bevidst.

580 Men Nordmænd gikk med Vaabenmagt imod ham. Og han faldt paa Stiklestad.

Efter en ny kortvarig Danske-Rid saa det en Tid lang virkelig ud, som om Olav den Helliges Blod havde limet Bristerne i Nationen sammen.

585

Men omsider brød Norges gamle Surben op paany, styggere end nogensinde før.

590

Og Norges Saga i Borgerkrigernes uhyggelige Tidsrum er som Beretningen om den rasende Heksedans, opført af det nationale Selvmords Repræsentanter;

- til Erling Skakke gennem Lovbrud og Landssvig og Blodskyld og Præstefjæsk (ved saaledes at tage Viken til Lehn af Danmark og det øvrige Norge til Lehn af Kirken) havde faat sin Søn Magnus kronet til Konge.

595

Og Præsterne, de messed

sit Ja og sit Amen

600

og strødde sin Velsignelses

Sand paa altsammen

605

Men saa er det, at Norges største Mand, Sverre Sigurdson, fremtræder.

Efter en kamp, som kun Geniet kunde magte, blev han Norges Konge og gjenreiste Landets selvstændige Folkeære.

610

- Men det var en haard Kur, Kong Sverre ved den Kamp havde givet den norske Nation.

Det var en Blodtapning, hvorved ogsaa meget sund Kraft løb ud.

Men med Henblikk paa den nærmeste Fortids vanvittige Foreteelser, er det

aldeles ikke usandsynligt, at en saadan Kur maatte til.

Efter Kong Sverres Død begyndte Tvedragten igjen at gaa høit. Men den kunde dog ligesom ikke faa den gamle Magt. Og efter et sidste stort Bølgeslag indover
620 den lovfæstede Ordnings Strand, dæmped og jævned sig det hele under Sverres Sønnesøn Haakon Haakonson.

625 Nu var Norge enigt. Og det var tilsyneladende stærkt bade udadtil og indadtil, - stærkt og sundt.

Den norske Nation kunde frembyde en Aandsudvikling, som i ethvert Fald var Samtidens høieste i Norden, - havde saaledes paa flere Felter frembragt en
630 national Literatur, der i Kraft og Oprindelighed nærmede sig den græske. Og den havde udviklet et Literatursprog, der har Rang blandt Sprogenes Adel. - Noget lignende var paa langt nær ikke at finde i Nabolandene.

Og dog: Folket var ikke befriet for sin gamle Orm. Dets Selvmordslyst brød
635 frem igjen.

Men det tog nu Sagen paa en ny Maade:

Det skulde dennegang prøve paa at sove sig i hjel. - Skal nemlig kunne gaa an,
640 det med.

Men det var da ogsaa farligt til Selvmyrderi! vil man mene. At det da ikke engang fik Livet af sig?

645 Kan saa sige. Men Livet er utrolig seigt, naar Vorherres Tid ikke er kommet, lyder et gammelt Ord.

For igjen at optage Traaden, saa var det faktisk, som Nationen fra Haakon Haakonsons Tid af lidt efter lidt blidelig slumred hen.

650

Interesserne, de politiske og literære, svandt som Vand i Sand.

Høvdingerne krafted hver til sit Madfad, forskrev sig snart til Sverige og snart til

655 Danmark, efter som de bedst fandt sin personlige Fordel derved.

Og endelig gled da vort Folk noksaa lempelig ind under dansk Styre og - hvad der er det mærkværdigste - under dansk Skriftsprog, for at være der - - iallefald i over 400 Aar.

660

Var det da af et overlegent Folks Magtfylde, Norge blev kuet?

Paa ingen Maade!

665 Norge havde jo kort i Forveien paa en ganske eftertrykkelig Vis tilbagevist danske Fingrerier.

Fysisk svækket Person for Person var vort Folk ikke.

670 I Aandskraft kunde det saa langt fra være det underlegne, som det jo netop havde frembragt sin egen rige nationale Literatur, - hvad hverken Danmark eller Sverige den gang tilnærmelsesvis havde Sidestykke til.

675 Og paa dette Omraade har vi kanske netop det uhyggeligste Træk i Sagaen om Norges nationale Selvmordsforsøg.

Et Land kan undertvinges af et stærkere -

680 Men at et høiere udviklet Sprog, et Literatursprog, lægger sig paa Ryg i Rendestenen for et i enhver Henseende underlegent, ikke literært udviklet Sprog, det Kunststykke er vistnok kun udført her i Norge.

*

685 Hvad var saa Grunden til alt dette?

Ja, man har ledt, - og blandt andet troet at finde den i Afmattelse efter den Sverreske Blodtapning.

690 Men dette er i ethvert Fald ikke Grund nok; kan heller ikke være Hovedgrunden. Thi netop efter Sverres Dage fik jo Norge sin rigeste Blomstringstid.

695 Desuden er at mærke, at for det første sabled nu Sverre paa langt nær ikke alle
Storætterne ned. Og for det andet saa skulde man tro, der var kraftigt nok
Materiale til nyt Aristokrati i de Karer, som fulgte Kong Sverre.

Og at Traditionernes Nerve ikke var overskaaret, synes jo tydeligt at fremgaa af,
700 at det just var i Tiden efter Kong Sverre, at Norrønaliteraturen - og ikke mindst
den paa Traditionerne byggede - bar sine fagreste Frugter.

Nei, der er ikke fremkommet nogen fyldestgørende Forklaring. Foreteelsen blir
i mange Stykker staaende som en Gaade.

705

Den har, som antydet, nærmest Udseende af Søvn, - vel at mærke da en høist
utidig, umotiveret Søvn.

710

- Man skulde tro, at en Nation, der havde været Mand for at præstere noget saa
patent-idiotisk, havde fortjent Døden.

Og der var saamen længer end længe de styggeste Tegn. Danmark og Sverige
reves og sledes om Norge hver paa sin Kant som to Bikkjer om en Skindbrok.
Det er i kort Uddrag vor Historie fra den Tid.

715

*

Men Historiens Gud maa nok have sin særskilte Mening med dette Folk. "

720

Det fik ikke Lov til at sove sig i hjel heller.

Efter 400 Aars Forløb vækkedes det af den franske Revolutions Torden.

725

Og saa skede hint mærkværdige, at netop mens Reaktionen, Bagstrævet, ruged
som sortest over Europa, lagdes Forholdene et Øieblik slig tilrette, at det
nyvakte Norges hugprude Livvagt kunde i overveiende Mon sætte sine dristige
Krav paa Frihed og Selvstændighed igjennem. - Se,

730

Slig er det i Historiens

helligste Stunder:

det er Vanvid, hvad der fordres,

735

hvad der vindes, er et Under.

Da brydes Logiken,

740

da høstes de forsvorne

Druer af Tidsler

og Figen af Torne.

745

Og det var just dette Norge gjorde. Det høstede sin nuværende Frihed og
Selvstændighed af Thyraniets og Undertrykkelsens Tidsler og Torne.

*

750

Men hermed var kun Begyndelsen gjort. Betingelsene for national Gjenreisning
var tilrettelagte.

Men Gjenreisningens Gjerning havde vi selv at udføre.

755

Og det Arbejde var og er stort - stort og mere end stort nok for de Par Slægtled,
som gikk, stort og mere end stort nok for det Slægtled, som lever, og stort nok
for flere Slægtled efter os.

760

Som ventelig var: her laa jo efter en saadan Isperiode saa meget nedbrudt og
isbrændt.

Og fremfor alt gjælder det at dyrke op igjen de golde, ligfarvede Isbrands-
Strækninger i vor egen Folkesjæl. Hvis den Gjerning først er gjort, vil det, der
765 kræves udadtil, komme som en Selvfølge.

Ja, tilvisse, her er meget at gjøre. Og Gjerningen er os en Livsbetingelse.

Der hændes ikke et Folk én Gang til, hvad der hændte os i 1814.

770

Hvis vi igjen er troløse mod os selv, saa kommer vi for ramme Alvor til at dø det nationale Selvmords Død.

775 Og da er vi sandelig heller ikke bedre værd.

Der var en Mand borte paa Voss, som vilde begaa Selvmord, han ogsaa. Først hængte han sig. Men Touget var raaddent, saa det rauk af, og han datt ned. Saa bykste han paa Elven, vilde drukne sig. Men han blev skyllet i land og trukket op
780 igjen. Treje Gang hængte han sig atter. Nei, da lod Vorherre ham hänge, til han var dau. - Kommentar behøves ikke.

*

785 Men hvad vor Nation angaar, er det jo saa rimeligt, at Historiens Gud engang maa blive lei af at dra paa os, naar vi aldrig vil lære at sætte Ben under os selv. Og saa vil vor nationale Tilintetgjørelse simpelthen være en Retfærdighedshandling.

790 Lad os isaafald da engang bli fri for dette her gamle Spøgelse Norge, der som Dauing og Gjenganger har labbet omkring og forstyrret Freden paa den skandinaviske Halvø og drevet sit Abespil tvert for de "ärorika minnens" Næser. Lad os være fornøiet med at spille Grisens Rolle. Der findes nok dem, som vil gjøre os den Ære at slagte og æde os.

795 - Nei, Aspekterne for vor Nations Sag er ikke altid de lysteligste.

Vor gamle Sygdom ligger os i Kjødet baaren. Og vinder ikke vi paa den, saa vinder den paa os, - det bør vi gjøre os klart.

800 De personlige Særinteressers dominerende Indgreb og dermed følgende Hang til unaturlige Alliancer og til Splid, hvor der skulde være Samdrægtighed, - desværre vi kjender denne Dragegift i vort eget Blod.

805 Hvad nu Nationens Ære angaar, saa skulde man tro - saasandt vi er et levedygtigt Folk, og fordi vi er forholdsvis saa faa og har været saa ilde brændt - saa skulde man jo tro, at her staar vi faste som Mur Side om Side alle som en.

Gid vi gjorde!

Men hvor er den hellige Harmens Gnist, som tænder Sindene i Flamme fra
Landsende til Landsende, naar Norge haanes eller trues?

815 Og hvor er den sunde Selvopholdelses karrige Aagren med den kostbare Tid til
Udvindelse af aandeligt og materielt Guld af vore tilliggende Herligheder og
Rettigheder.

Jeg kom for en Tid siden inde i en Butikk til at fæste min Opmærksomhed ved
820 et udmærket vel og smukt forarbejdet Økseskaft. Og det var, som det sa til mig:
"God dag, Mand!" - og jeg var naturligvis ikke sen med at indkassere det paa
norsk Arbeides Regning.

Jo, saa fik jeg vide, at det var indført fra Amerika.

825

Ja, det er rigtigt: Det er i Stilen, det ogsaa, saa lidet det er.

Skog har vi, og Tid har vi. Men hent endelig alligevel Økseskafter fra Amerika!

830 Vi magter nok den Tingen. - Hvad bryr et Folk, der har havt Raad til at sparke
til sit eget Moders Maal, sig om nogen lumpne Kroner til Økseskafter?

Vi er en generøs Nation, vi Nordmænd; - kom ikke der! - inte noe Knusleri her i
Gaaren!

835

Økseskafter fra Amerika og svenska Staalet og Sildesalat fra Sverige og Sprog fra
Danmark, - hvad Nød har vi saa?

Nei, saa kan vi trøstig lægge os tilrette i Solbakken og se paa vore stolte norske
840 Klipper og svælje vore store feite Ord med en ægte norsk-norsk trondhjemske
Akevitte.

*

845 Alvorlig talt: Skal vi igjen ligesaa godt først som sidst faa vort nationale Bo
overleveret Skifteretten til Konkursbehandling?

Vi fik det slig i Aarhundredets Morgen. Og Skifteretten var "Den hellige

850 Alliance". Og Svensken gjorde Bud paa heile Suppa.

Men Historiens Gud approberte ikke det Bud.

855 - Tviler forresten ikke paa, at vor kära Bror Svenske dog ikke er blet mer furten,
end at han nok vilde gjøre Bud en Gang til.

- - - -

860 Dog, nei! - Dette Land er dog altfor smukt og godt og vore Fædres Grave altfor
dyrebare til at skulle underlægges Storsvenskens besporede Hæder.

Skal vi ikke heller af vor ganske Sjel hilse hinanden:

865 Gjev Handi di, Bror min!
me lovar og kved:

Skal Noreg gaa under,

870 So vil me gaa med!

Og hvis den Hilsen blir Livets fulde Alvor, da gaa Norge ikke under.

875 For her er saa vist og sandt "Sommersol nok", og her er "Sædejord nok", det
gjælder bare, at vi, netop vi, har "Kjærlighed nok", - Kjærlighed til vort Hjem og
vor Gjerning, og Troskab mod vor Nationalitet.

880 - "Kan jeg ikke, saa kan jeg lære!" sa Gutten i Eventyret. - Og har vi ikke, saa kan
vi faa.

Dermed vil Dragegiften drives ud, og vi kan freidig bygge og bo i Norge videre
frem og op.

885 Men lad hver enkelt af os ikke glemme: Først at stille sig selv Troskabens og
Ansvars Krav, og dernæst rette Kravet om Troskab og Ansvar til andre. - Hvis
det for Alvor blev gjort, saa vilde meget bøie sig sammen, som nu er skilt.

890 Videre maa vi lære, at faa vor Tro til vort Folk og vort Land mere uafhængig af
Enkeltmands Førerskab. Paa dette Punkt har en af vore farlige Anstødsstene
ligget. Vi gikk tappert frem og op, saalænge Barnepigen ledet os ved Haanden.
Men hændte det saa, at Dada ikke gikk med, - ja, saa var der gjerne mange, som
greb til den Udvei baade at sutre og furte.

895 Vi maa, med andre Ord, lære at blive voksne i vor nationale Vilje, - saa vi helt og
fuldt kan vide og sige:

Og ei vor Tro skal blive bleg,

900 fordi i fordums Tid

er hændt, at Norges Vagthold vêg,

at somme taug, hvor andre sveg.

905

Vel er det sandt, desværre! men

det skal, ved Gud ei ske igjen!

910 - Et Ord! - Giv Næven hid!

Og er vi saa langt komne i vort nationale Regnestykke, da følger følgende Facit
af sig selv:

915 Vi vil os et Land,

som er frelst og frit,

som ikke sin Frihed maa borge.

920

Vi vil os et Land,

Som er mit og dit,

925 og dette vort Land heder Norge.

Og har vi ikke

930 det Land endnu,

saa skal vi vinde det,

jeg og du.

935

- Og den Regning skal nok befindes at være rigtig, naar den engang er lagt frem
paa Historiens store Eksamensbord.

Kilde

940 Per Sivle: Nationalt Selvmord. Et Foredrag. Kristiania 1897.

Emner

Foredrag

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/nationalt-selvord-2743>

945

950

955

960

965